

Informes de seguiment de la pandèmia de covid-19 a països i regions del Sud Global Nº 3

20 de maig de 2020

Quan una pandèmia arriba enmig d'un altre brot infecció

El virus SARS-CoV-2 ha estat detectat a dia d'avui a més de 4,8 Milions de persones de les quals més de 300.000 han mort. L'Amèrica Llatina en compta amb 546.866 casos reportats i 30.599 morts. És un virus que sens dubte ha trasbalsat el món científic i polític, forçant als governs i les seves administracions a prendre decisions logístiques i d'organització de recursos sanitaris

Tal i com vam comentar en l'informe anterior, l'Àfrica conviu des de fa dècades amb altres malalties transmissibles que són les principals causes de morts en el continent. L'Amèrica Llatina tanmateix, té en comparació, una baixa mortalitat en malalties transmissibles (Figura 1). Segons el *Global Burden of Disease*, l'any 2017 les malalties que causen més morts a l'Amèrica Llatina van ser les malalties cardiovasculars, els càncers, les malalties del sistema digestiu i les infeccions pulmonars.

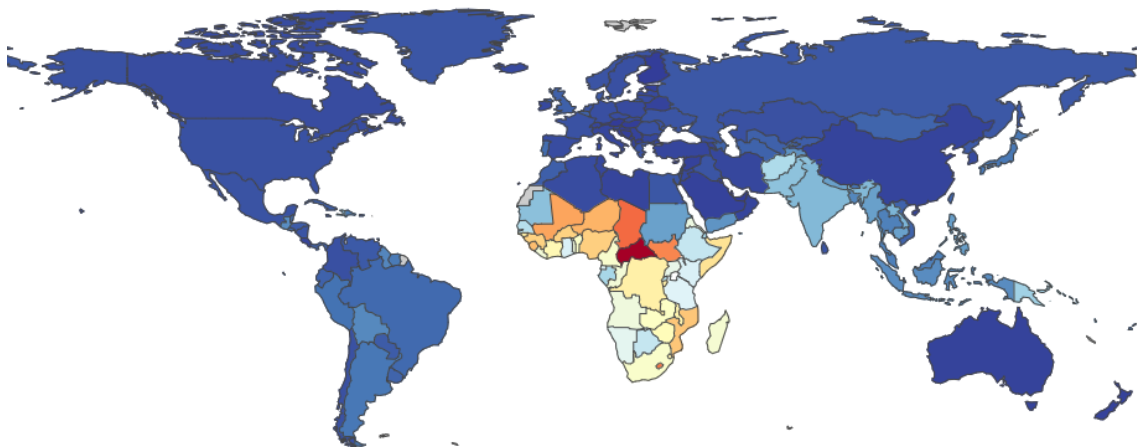

Figura 1. Mortalitat cada 100.000 habitants a causa de malalties transmissibles. Llegenda: mortalitat alta (vermell), mortalitat mitja-alta (taronja) mortalitat mitja (blanc), mortalitat mitja-baixa (blau clar) mortalitat baixa (blau fosc). Font: Global Burden of Disease, 2017

Amb tot, la mortalitat i morbiditat per malalties transmissibles a la regió no es pot obviar, especialment quan la nova pandèmia ha arribat enmig d'un dels pitjors brots de dengue de la història i un moment en que la regió encara arrossega les conseqüències de la epidèmia de Zika de 2016.

Dades de la *Organització Panamericana de la Salut* indiquen que l'any 2019 la regió llatinoamericana van tenir més de 3 Milions d'infectats per dengue i 1.500 morts (OPS, 2020). El dengue, així com el Zika i el chikungunya, són malalties infeccioses de naturalesa vírica que es transmeten a través de la picada del mosquit vector *Aedes aegypti*. Aquest mosquit disposa els seus ous en recipients poc profunds amb aigua en un espai resguardat del vent com al voltant o a l'interior de les cases així com en parcs i jardins públics. Si aquests espais són

desastres i les mesures de prevenció no es duen a terme, la cria del mosquit prolifera i per tant l'epidèmia de la malaltia.

El dengue té quatre soques víriques i el Zika i el chikungunya són de la mateixa família que aquestes soques. Quan una persona és picada per alguna d'aquestes soques virals, normalment té simptomatologies mitjanes o lleus i es torna immune a aquesta soca en concret. Tanmateix, si posteriorment és picada per una altre soca o pel Zika o el chikungunya la reacció pot ser mortal, desenvolupant l'anomenat dengue greu o dengue hemorràgic. El tractament del dengue greu s'ha de fer a través de fluid intravenós i amb assistència hospitalària. En les darreres setmanes però, diversos testimonis han manifestat al diari *La Nación* d'Argentina, no haver anat a l'hospital tot i tenir sospites de dengue per por a contraure el covid-19 o bé que si hi han anat no han pogut ser ateses a causa de la sobresaturació dels serveis. De la mateixa manera el diari *Página 12* d'Argentina explica l'experiència d'un testimoni que va ser tractada directament com si tingués covid-19 quan en realitat tenia dengue i com això va afectar la seva simptomatologia i salut mental.

Diversos països de la regió, Paraguai, Brasil i Bolívia, van declarar al gener del 2020 una gran incidència de dengue al país. El Brasil, país amb major incidència de covid-19, amb 255.368 casos i 16.941 morts (19 de maig 2020) va reportat en l'informe epidemiològic del *Ministeri de Salut del Brasil* del 30 d'abril: 639.608 casos de dengue i 241 morts (216 més sota investigació), 22.786 casos de chikungunya i 4 morts (18 més sota investigació) i 2.058 casos de Zika.

Les infeccions per Zika a dones embarassades en els primers mesos de gestació poden provocar que el nadó neixi amb microcefàlia. La microcefàlia és un defecte congènit on el cap del bebè és més petit del que hauria de ser i sovint el cervell també. Després del brot de Zika de 2016 molts bebès de zones empobrides del Brasil van néixer amb microcefàlia. Investigadors del *Centre de Ciència de la Salut de la Universitat Federal del Rio de Janeiro*, han demostrat que no només el Zika va provocar un augment en la incidència de microcefàlia sinó també factors demogràfics i ambientals tal i com el baix nivell socioeconòmic de la població, la manca de cobertura sanitària, la baixa capacitat de mobilització que té la població i les deteriorades infraestructures urbanes que promouen la reproducció del mosquit vector. Accions de salut pública a diferents nivells (comunitat, accessibilitat a serveis de salut, infraestructurals) són doncs necessàries per evitar l'aparició de nous casos de microcefàlia (Amaral, 2019).

Tornant al dengue, l'Argentina a principis de maig del 2020 registrava 32.223 casos i 24 morts (11 més sota investigació) en comparació als 1.153 registrats a la mateixa època l'any anterior. El director del *Grup d'Estudis de Mosquits de la Facultat de Ciències Exactes y Naturals de la Universitat de Buenos Aires*, Nicolás Schweigmann, declara que aquest augment en la incidència es deu a la desatenció en la prevenció de viviers pels mosquits que hi ha hagut des del brot de Zika al 2016. La prevenció de dengue inclou el recanvi d'aigua dels abeuradors, la correcta disposició d'envasos que acumulen líquids, el manteniment de les piscines clorades, l'ús de repel·lent per a mosquits i roba de màniga llarga.

L'epidemiòloga Josefina Coloma investigadora de l'*Escola de Salut Pública de la Universitat de Califòrnia* explica en el diari *Primicias* d'Equador que és possible que algunes morts reportades

com a covid-19 siguin de fet degudes al dengue. La simptomatologia de les dues malalties és molt semblant i fins mitjans de març en el país s'havien reportat 888 casos de dengue però des de l'arribada del covid-19 fins a principis de maig només 180. La investigadora argumenta que aquesta decaiguda no és possible en la fase de l'epidèmia que el dengue es troba (històricament els casos decauen a principis de juliol) i que es deu al col·lapse en el que es troba el sistema de salut que ha deixat de reportar casos.

La manca de serveis i infraestructures per altres malalties també s'ha notat en malalties respiratòries. L'Argentina ha registrat a principis de maig 110.712 casos de malalties tipus grip, un registre un 45% menor que a la mateixa data de l'any anterior. El *Ministeri de Salut d'Argentina* informa en el seu Bolletí Integrat de Vigilància N° 495 que aquesta disminució en la notificació de casos és degut a la menor disponibilitat d'establiments per detectar i notificar malalties que no siguin la covid-19.

Els serveis sanitaris disponibles a Amèrica Llatina són malauradament limitats i han de fer front a diferents malalties infeccioses paral·lelament. En aquest informe hem parlat d'un número molt reduït d'aquestes però la regió coexisteix amb moltes malalties desateses que afecten principalment a la població més pobre. La pandèmia covid-19 ha arribat de cop i amb una infectivitat elevada. Tanmateix s'ha de seguir duent a terme accions de prevenció per a les malalties infeccioses ja existents en la regió així com garantir espais en el centres de salut per a la detecció i tractament de les mateixes.

Referències:

Global Burden of Disease. Global Health Data Exchange. 2020. Disponible:

<http://ghdx.healthdata.org/gbd-results-tool>

Organización Panamericana de la Salud. Actualització epidemiològica Dengue (7 febrer). 2020.

Disponible: <https://www.paho.org/es/documentos/actualizacion-epidemiologica-dengue-7-febrero-2020>

Amaral, Pedro, et al. "Geospatial modeling of microcephaly and Zika virus spread patterns in Brazil." *PloS one*. 2019. 14.9

Des del grup de recerca BIOCÒM-SC de la Universitat Politècnica de Catalunya per una banda estem en contacte amb diferents grups de recerca i oficines governamentals per tal de treballar conjuntament en la predicció de l'evolució de la pandèmia COVID-19. Per altra banda portem a terme un seguiment dels mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans complementats amb entrevistes a especialistes en les zones estudiades.

<https://biocomsc.upc.edu/en/covid-19>